

Rybařiči na Modré zátoce

Název emise: **EUROPA: Národní ptáci –
– Ledňáček říční**

Den vydání: 24. dubna 2019

Hodnota: E (ke dni vydání 39 Kč); č. 1026 (ČP)

Rozměr známkového obrazu: 33 x 33 mm

Výtvarný návrh: Jaromír a Libuše Knotkovi

Druh tisku: plnobarevný OF

Papír: fl-an-OF; Tisk: PTC Praha

Tisková forma: 12x PL6

Náklad: 114 tis. známek (19 tis. PL)

FDC: digitální tisk

Tisk: PTC Praha; Náklad: 3.200

je uvedena více než stovka států se zvolenými druhy. Naše republika i Slovensko mezi nimi bohužel chybí. Většina občanů ví, že u nás proběhla anketa Největší Čech odvysílaná televizí, v časopisu Reflex soutěž o nejvýznamnějšího vědce, fotografa, spisovatele atd.

Soutěž o volbu našeho Národního ptáka však u nás, bohužel, neproběhla. Zbývaly tedy dvě

možnosti – buď oznámit, že anketa tohoto druhu se u nás nekonala, nebo zvednout onu hrozenou rukavici a s pomocí našich přátel – ornitologů narychlo vybrat druh pro náš stát charakteristický a národem oblíbený. Neměl by to však být opeřenec, kterého si již zvolili občané jiných států, a tím byla volba velmi ztížena.

Když jsme jako mladí výtvarníci začínali koncem sedmdesátých let ilustrovat přírodovědné knihy pro nakladatelství Artia, spolupracovali jsme tehdy, i v letech následujících, s řadou předních odborníků – ornitologů. Většina z nich však už není mezi námi nebo si užívají důchodu kdesi na venkově. I mezi mladšími ornitology máme ale přátele a známé. S výběrem nám nejvíce pomáhal Jiří Hrubý, člen České společnosti ornitologické. On sám svá pozorování publikuje v odborných časopisech a je překladatelem ornitologické literatury i beletrie z angličtiny. Když se ale několikrát pokoušel kontaktovat pražské ústředí ČSO, nikdo na naši prosbu nereagoval. Čas kvačil, tak jsme se obrátili na Agenturu ochrany přírody a krajiny, která už řadu let vyhledává ptáka roku. Dostali jsme odpověď, že doporučují slavíka modráčka tundrového a preferovat je třeba čírku modrou a pěvušku modrou.

To se nám ale nezamlouvalo, protože navrhované druhy nespĺňovaly kritéria PostEurop a ani naše představy, jak by měla známka vypadat. Měl by to být především pták „pozitivní“, národem milovaný, všem známý, i když ne úplně běžný. Nejlépe pobývající u nás celoročně, svým způsobem vzácný, chráněný. Pokud možno pěvec, i když ne nutně, a měl by být barevný – výtvarně zajímavý.

Nebylo tedy jednoduché takového představitele vybrat. Z evropských států Rakousko zvolilo vlaštovku, Belgie poštouku, Dánsko labuť, Maďarsko raroha velkého, Itálie vrabce, Lotyšsko konipasa bílého, Lucembursko králíčka ohnivého, Norsko skorce vodního. Kosa si vybralo Švédsko, čápa černého Bělorusko, čápa bílého Polsko atd. Nám se zamlouval dudek, toho ale už „uchvátil“ Izrael. (Na známce emise EUROPA – Hudební nástroje v roce 2014 byly našim národním hudebním nástrojem dudy, takže by tu byla jistá souvislost.)

Sýkora modříňka je téměř národní pták Anglie, ale ztvrdila tam červenka, takže sýkora připadla Irsku a Skotsko má orla skalního. Protože většina ptáků migruje, bylo mnoho u nás se vyskytujících druhů, které přicházejí v úvahu, „rozebráno“ i státy mimoevropskými.

Pamatujete na tuhle knížku z našeho dětství? Před třiaosmdesáti lety ji napsal Karel Nový a já měl jedno z pozdějších vydání s ilustracemi Mirko Hanáka (mimořadně, autora řady našich krásných poštovních známek). V knížce je popsán příběh rodiny ledňáčků v průběhu jednoho roku. Samička Kik a sameček Or, tvořící nerozlučný pár, přečkají hladovou zimu a v průběhu jarních povodní hledají místo, kde by se mohli usadit. Kolem jejich rybníka je ale už všechno obsazené, a tak útočiště nalezou až na Modré zátoce. Skamarádí se tu s ostatními druhy ptáků, Kik snese vajíčka a musí své hnízdo v noře bedlivě hlídat před kukačkou. Zanedlouho se vylihnou pět malých ledňáčků a rodiče je po čase učí létat a lovit rybky. To už se blíží zima a rodina se rozděluje, aby se nakonec zase shledala ve starém mlýně, který je chrání před krutým mrazem a v náhonu nacházejí trochu potravu. Ptáčci zažijí ještě spoustu různých dobrodružství, ohrožuje je člověk a taky veliký výr, ale všechno nakonec dobře dopadne, jak se na knížku pro děti sluší.

Je možné, že spíše než ptáčka ledňáčka, znají naše děti stejnojmennou zmrzlinu na dřívku od firmy Algida, a tak obrázek skutečného ledňáčka poprvé uvidí až na nové známce. Na té je zachycena dvojice ledňáčků říčních před zamrzlým vodopádem. Autory jejího výtvarného návrhu jsou manželé Libuše a Jaromír Knotkovi, kteří se zúčastnili slavnostního představení nové emise na Hlavní poště v Praze a při této příležitosti Jaromír účastníkům vylíčil okolnosti výběru tohoto ptáka na známku. Pokud jste se akce nezúčastnili, můžete se s jeho vtipným projevem teď také seznámit:

Jak se stal ledňáček říční naším národním ptákem

Organizace PostEurop, která každoročně vyhlašuje společné téma na poštovní známky pro všech 49 evropských států, které jsou v ní sdruženy, vyhlásila pro rok 2019 námět Národní pták daného státu. Když nám jako autorům připravované emise byl zadán tento úkol, začal jsem se pít po tom, který z našich opeřenců je oním vyvolaným.

Zjistil jsem, že v mnoha státech naší planety proběhla anketa na toto téma v rozličných podobách. Někdy to bylo celostátní referendum organizované ornitology a vysílané televizí, jindy anketa vyhlášená redakcemi odborných či populárně naučných tiskovin. S výsledky se může každý seznámit na internetu. Jenom na Wikipedii

Došlo i na humor, když jsem jako našeho národního ptáka navrhl některého z netopyrů. Odborníci návrh zamítli s tím, že prý nemají peří. (Přitom jsou chránění, dobře létají a jsou naším lidem velmi oblíbení.) Začali jsme tedy sepisovat druhy dosud nezadané. Čítuji z dopisu J. Hrubého: „Z kandidátů vyřazují hašteřivého špačka, sojku práskačku a straku zlodějkou, protože jsou nositeli typických nepěkných českých vlastností. Zápornou hrdinkou je i kukačka, která odkládá mláďata do bejbyboxů. Nezdá se mi ani dlask – vypadá tlustě a líně. Brhlík i tůhýk mají lupičskou masku. Vyhazují poláka, protože český národní pták přeci nemůže být Polák! Stržílík evokuje drobnost až malost a vrána s havranem jsou moc hřbitovní.“ Z této zkrácené citace je zřejmé, že volba našeho národního ptáka připomínala boj o novou podobu naší národní hymny!

Když jsem již postě zíral do seznamů národních ptáků, problesklo mně hlavou, že nikde není ledňáček, onen démant mezi našimi ptáky, jak ho nazývají básníci. Ihned jsem volal J. Hrubému a ten se zeptal: „Četl jsi můj poslední email?“ Zapnul jsem tedy počítač a četl: „Jak tak pořád koukám na ty seznamy – ani jeden ledňáček!? Jak je to možný!? Pták velmi pozitivní, pilný rybář, ale není vnímán jako vrah, což jsou dravci, kormoráni a agresivní volavka...“

Téměř současně jsme tedy objevili nepřítomnost ledňáčka mezi velkým množstvím již vybraných, zvolených druhů. Ledňáček splňuje kritéria zadání emise ve všech bodech. Není snad u nás člověk, který by neobdivoval jeho vzhled, vyskytuje se téměř všude na našem území, a přitom je vzácný. Mnoho lidí ho za celý život v přírodě nespatriilo, ale zná ho. Velká část ledňáčků u nás přezimuje, takže se vyskytuje celoročně atd. Naši přátelé z Krkonošského národního parku s nás spojili s tím nejpovolanějším – předsedou České společnosti ornitologické Jiřím Flouskem, který je v KRNPu zaměstnán. Jemu se volba ledňáčka velmi zamlouvala. Poukázal i na jeho spojitost s našimi dějinami – pověst o Václavu IV. a lazebnici Zuzaně. Když jsem si posteskl, že jsme ledňáčka zobrazili už v roce 2008 na aršuku Třeboňsko, byl to on, kdo nám poradil, abychom ho nakreslili tentokrát v zimní krajině u vodopádu. Když v zimě rybníky a řeky zamrzají, stahují se ledňáčci za potravou do vyšších poloh, k horským vystrňinám. Kdysi byli pozorováni i u Mumlavského vodopádu.

Následovalo období skicování, komponování do formátu známky, řešení typografie a následné provedení návrhu známky, obálky FDC a razítka. Teprve potom, když bylo vše vyhotoveno a schváleno, dozvěděli jsme se, že loni proběhl na Facebooku pokus o anketu Národního ptáka, kterou inicioval jistý René Ptáček. Na internetu uvádí, že soutěž byla ukončena z důvodu nedostatečného zájmu. (?) Já se na Facebooku ani jiných sociálních sítích nepohybují, a tak mi tato skutečnost zůstala utajena. Ve hře tam bylo šedesát u nás se vyskytujících ptáků a já s radostí uvítal, že ledňáček se mezi nimi umístil druhý, hned za sýkorkou modřinkou. A ta je pro reprezentaci ptákem až příliš běžným. Je po koňadře druhým nejběžnějším druhem sýkorek a byla už využita Irskem. Takže si myslím, že ledňáček je důstojným reprezentantem naší krásné vlasti. Že volba byla správná.

Nevím, jak projev zakončit, tak použiji na závěr poslední verše Filatelistické hymny, kterou jsem před lety složil: „Když za okny je mráz anebo venku lije, lepší nežli souložení, je filatelie.“ Jaromír Knotek

Známká, kresba na FDC i její razítko se mi velmi líbí. Písmenová nominální hodnota E zaručuje, že poživocací cena známky vydrží i případné další zvyšování poštovních tarifů a že ji tedy budou moci obdivovat adresáti dopisů v Evropě po dlouhá léta – a s drobným dofrankováním i adresáti doporučených dopisů v tuzemsku.

Obrysově linky v kresbě známky spolu se stochastickým rastrem a pérovým provedením nápisů ji přes použitý ofsetový tisk povyšují nad obyčejný barvotisk – výsledek je dokonce možná lepší, než kdyby byl použit rotační ocelotisk kombinovaný s vícebarevným rastrovým hlubotiskem. Na známku stojí za to podívat se větší lupou, uvidíte totiž, že ledňáček vlevo jakoby vylétá z obrazu, který tak působí skoro trojrozměrně.

Krásná je i kresebná výzdoba obálky dne vydání, na které ledňáčky vidíme v létě. Digitální tisk v Poštovním tiskárně cenin si dobře porozuměl s předlohou a obrázek vypadá jako skutečně malovaný vodovými barvami.

Na závěr malá poznámka. Moje žena vede zásilkovou službu s bižuterií, určenou zejména mladým lidem. I když je to samozřejmě pracnější, než zaplatit hotově u přepážky a spokojit se s vylepením cenné nálepky Apost (a nakonec i dražší, protože když platíte hotově, dá vám pošta na základě své Zákaznické karty výraznou slevu, což při vylepení známek neplatí – to považuju za naprosto nesprávný přístup!), zásadně všechny zásilky vyplácí našimi krásnými poštovními známkami. Jde o těžší doporučené dopisy na dobírku, s poštovním obvykle přes sto korun, takže se na ně vejde známek hodně. Na Instagramu pak můžeme vidět nadšené reakce adresátů, z nichž mnozí se se známkami setkali vlastně poprvé, vyfotografovali se s nimi a píšou, že vůbec netušili, že u nás takové krásné známky vycházejí! No a tahle moje žena (mám celý život jen tu jedinou) říká, že všechny známky u nás by měli navrhovat jen Liba a Mirek Knotkovi, protože se jí – a nakonec i jejím zákazníkům – líbí ze všech nejvíce! To samozřejmě nejde, ale v každém případě se dá říci, že Knotci svou tvorbou nasazují laťku úrovně v naší známkové tvorbě zatraceně vysoko! FB